

Kapitola 8

Rusko v české zahraniční politice

Petra Kuchyňková

RUSKO V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Česko-ruské vztahy v roce 2011 se odehrávaly v kontextu některých důležitých událostí mezinárodního dosahu. Z hlediska mezinárodních obchodních vztahů šlo především o prosincové úspěšné dokončení (po 18 letech) procesu přibližování Ruské federace (RF) Světové obchodní organizaci. 16. 12. 2011 byl v Ženevě oficiálně schválen vstup Ruska do WTO. Pro Rusko to znamená nejen otevření nových možností realizace a vyjednávání v oblasti mezinárodního obchodu, ale také nutnost přizpůsobit se některým pravidlům, která se nepřijímají lehce (např. ukončení některých preferenčních praktik k podpoře domácích podniků). Pro okolní svět, včetně České republiky, by se pak Rusko mohlo stát čitelnějším partnerem, který bude nucen v oblasti mezinárodního obchodu přijmout společná pravidla hry, což by z něj mohlo sejmut určitě „stigma“ země, zneužívající zejména v období po roce 2000 některé ekonomické nástroje ke sledování politických cílů (lze zmínit např. v minulosti „obchodní války“ s okolními zeměmi apod.).

Nezbytné je ale zmínit i vnitropolitický vývoj v samotném Rusku. V prosinci se konaly volby do Státní dumy. Jejich výsledky, zejména vítězství (méně přesvědčivé než v minulosti) Putinova hnutí Jednotné Rusko, doprovázely ve velkých ruských městech neobvykle masové demonstrace protestující proti manipulaci výsledků i samotného průběhu voleb. Na tuto skutečnost ostatně upozorňovala i pozorovatelská mise OBSE či někteří představitelé západních zemí (např. americká ministryně zahraničních věcí Hillary Clintonová). V okolním světě ruské události konce roku 2011 vyvolaly otázky, zda v Rusku skutečně nedochází k tomu, čeho se do určité míry v posledních letech obávali představitelé státní moci, tedy zda se v zemi nedávají do pohybu události podobné někdejší „barevným revolucím“ v prostoru bývalého SSSR.

Také česká média a experti si kladli otázku, zda tyto jevy nejsou přece jen předzvěstí významnějších změn, jež by na druhou stranu mohly vést i k přechodné destabilizaci v oblasti. Události doprovázející ruské parlamentní volby vyvolávaly v českém veřejném prostoru nejen debatu o síle a skutečných osobnostech ruské opozice,

ale i spekulace o možných výsledcích následujících prezidentských voleb. Na druhé straně zaznívala i varování před ukvapenými závěry od některých expertů zabývajících se ruskou politickou situací, kteří trefně upozorňovali na specifika realizace moci v ruském politickém systému.¹ V případě byrokraticko-autoritativního režimu, jehož některé charakteristiky začal podle politoložky Lilie Ševcovové² ruský politický režim naplňovat po roce 2000, nelze „stranu moci“ zužovat na osobnosti Vladimira Putina a Dmitrije Medveděva, důležitou roli hraje elitní vrstva prostupující politické, byrokratické a ekonomické struktury, zainteresovaná na tom, jak jsou v současném Rusku rozdány „politické karty“. Stále tak prakticky neexistuje systémová opozice a je možné říci, že jak manipulace médií, tak i určité historické souvislosti nahrávaly Putinovu vítězství v nadcházejících prezidentských volbách, a to i bez nutnosti masivní manipulace s volebními výsledky.

Vnitropolitické události v Rusku přesto částečně poznamenaly i z diplomatického hlediska nejvýznamnější událost česko-ruských vztahů roku 2011, kterou byla prosincová návštěva tehdejšího prezidenta Medveděva v Praze. D. Medveděv přicestoval do Prahy podruhé, poprvé to bylo v roce 2010 u příležitosti podpisu smlouvy o strategických jaderných zbraních s americkým prezidentem Barackem Obamou. Návštěva měla být významná nejen z diplomatického hlediska, ale zdůrazňována byla hlavně její důležitost pro budoucí ekonomickou spolupráci. V průběhu setkání obou prezidentů totiž podepsali zástupci různých ekonomických subjektů několik velmi důležitých dohod, jejichž celková hodnota měla přesahovat 2 mld. EUR.³

Perspektivní charakter ruského trhu pro aktivity českých podniků je ostatně pod vlivem současné ekonomické situace v EU poznamenané recesí zdůrazňován ještě více než v minulosti, a to nejen představiteli byznysu. Současně je pozorovatelné určité oslabování sekuritizačního diskurzu, který varuje před možnými bezpečnostními riziky expanze ruských investic na českém trhu. Tato perspektiva přesto nadále přetrvává v některých aktuálních tématech typu dostavby JE Temelín.

V souvislosti s českou zahraniční politikou vůči Rusku je třeba zmínit, že vláda v červenci 2011 zveřejnila novou koncepci zahraniční politiky České republiky. Rusko je v ní zmiňováno mezi stěžejními tématy české zahraniční politiky. Dokument zdůrazňuje, že ČR stojí o budování dobrého a oboustranně výhodného vztahu s RF. Uvítá proto posílení spolupráce ve všech oblastech společného zájmu, základem pro tyto vztahy ale musejí být strategické, bezpečnostní a ekonomické zájmy ČR. Současně je zdůrazněno ukotvení ČR v EU a NATO. Z konkrétních oblastí text klade důraz na vyváženou ekonomickou výměnu. Jasně se zde přitom odráží jedna z největších slabín česko-ruských obchodních vztahů, kterou je stále vysoké saldo obchodní bilance v ruský prospěch. V zájmu ČR proto má být především snaha o posílení českého exportu do Ruska, což zaznívalo i z projevů některých politiků (např. premiéra Petra Nečase při příležitosti jednání s prezidentem Medveděvem).⁴

Zmiňována je také energetická spolupráce a v bezpečnostní oblasti především boj proti terorismu. Tato otázka byla (a je) pro Rusko aktuální i proto, že v roce 2011 teroristé opět udeřili, hned na počátku roku v lednu došlo k útoku na moskevské letiště Domodědovo. Koncepce zahraniční politiky ČR zdůrazňuje také podporu spolupráce NATO–Rusko. Zde by měla mít ČR zájem na kooperaci v již zmiňované oblasti boje

proti terorismu, reforem v obranné oblasti, společných mírových a humanitárních operací a civilního nouzového plánování. Zdůrazňuje se však, že podmínkou pro dobrou spolupráci je respektování nezávislosti rozhodovacích procesů a bezpečnostních zájmů Aliance. Koncepce tak dává najevo, že ČR k vztahům NATO–Rusko chce přistupovat s maximální podporou, prim však hraje její členství v Alianci a podpora jejich bezpečnostních zájmů. S ruskými zájmy se na druhé straně zcela neshoduje ani oficiální postoj ČR k dalšímu rozšiřování NATO (např. o takové státy, jako je Gruzie). Česká republika jej podporuje, byť její představitelé zároveň zdůrazňují, že tento proces musí provázet právě dialog mezi NATO a Ruskem.⁵

Koncepce nezapomíná ani na dialog s ruskou občanskou společností a podporu lidských práv, což bylo aktuální zejména v kontextu událostí doprovázejících parlamentní volby a reakcí ruské státní moci na protestní akce. V nové koncepci zahraniční politiky ČR z roku 2011 jsou tedy přítomny prvky obou, často polarizovaně vnímaných podob diskurzu Ruska v české politice a veřejném prostoru. Perspektivy vzájemných vztahů na jedné straně odrážejí skutečnost, že RF je v současnosti zdrojem příležitosti zejména v ekonomické oblasti. Současně však dokument zdůrazňuje, že je třeba brát v úvahu pozici ČR v západních integračních strukturách (EU a NATO) a také že nelze přehlížet některé nedemokratické rysy současného ruského politického režimu a problémy v lidskoprávní oblasti.

Pokud jde o vzájemné propojení vnější politiky České republiky jako členského státu EU ve vztahu k Rusku s agendou, která je paralelně řešena v dialogu EU–Rusko, byl v roce 2011 důležitým počinem podpis česko-ruské Společné deklarace o partnerství pro modernizaci, která byla připravena v době 7. zasedání Mezivládní komise pro hospodářskou, průmyslovou a vědecko-technickou spolupráci mezi ČR a RF a podepsána v průběhu návštěvy prezidenta Medveděva. Deklarace totiž navazuje na Partnerství pro modernizaci, což je iniciativa vytvořená v roce 2010 v rámci dialogu EU–Rusko jako impulz pro spolupráci nejen mezi EU a RF, ale také mezi RF a jednotlivými členskými zeměmi Unie. Jde o zajímavý případ snahy o posilování bilaterální česko-ruské spolupráce, která je *de facto* iniciována z úrovně EU. Zajímavě tato skutečnost působí v současné době, kdy se v souvislosti s českým postojem k aktivitám, jimiž EU odpovídá na důsledky ekonomické krize, objevují varování před izolací ČR od integračního jádra a současně před přílišným posilováním česko-ruských vazeb, přičemž tyto tendence jsou prezentovány někdy jako vzájemně provázaný proces.⁶

Pokud jde o vývoj veřejného a politického diskurzu Ruska v českém prostředí v roce 2011, je třeba vzít v úvahu, že tento rok na rozdíl od roku předchozího nebyl rokem voleb do Poslanecké sněmovny, ani voleb krajských, konaly se pouze doplňovací volby do Senátu a volby do zastupitelstev některých obcí. Zahraničněpolitická témata v nich nehrála stěžejní roli, což platí i pro téma česko-ruských vztahů, kde po stažení otázky „radaru“ ustala také ostřejší profilace politického diskurzu. Jistý potenciál by mohlo mít téma dostavby Temelína a budoucnosti české energetické politiky, avšak představitelé politických stran (s výjimkou vládních reprezentantů) se v této oblasti veřejným komentářům spíše vyhýbají.

Rusko bylo v průběhu roku 2011 v politickém diskurzu zmiňováno hlavně v kontextu událostí týkajících se řešení vlivů ekonomické krize v Evropě a reakcí ČR. Dů-

ležité téma představovala i vnitropolitická situace v Rusku, především parlamentní volby a události, které je doprovázely, jež se staly hlavním tématem, o kterém se u nás diskutovalo v souvislosti s Ruskem na konci roku 2011. U těchto zmíněných témat se částečně opět odrážejí dva kontrastní proudy českého politického diskurzu Ruska, které v kontextu naší politické scény nekopírují jen děličí linii pravice/levice, ale nabývají různých odstínů dle politické orientace svých nositelů. Zajímavé u dvou nejsilnějších českých stran, pravicové ODS a levicové ČSSD, je to, jak se postupně profilovalo vidění perspektiv vztahů ČR–Rusko na straně jedné a politiky ČR v EU na straně druhé. Zatímco většina představitelů ODS striktně odmítá diskurz spojující „izolaci“ ČR od integračního jádra EU se směřováním ke spolenectví s Ruskem jakožto účelovou rétoriku, na straně některých představitelů ČSSD (jejíž diskurz Ruska byl tradičně spojován se zdůrazňováním perspektiv spolupráce) lze takovou kritiku počinání české vlády najít.⁷ Přesto je třeba zdůraznit, že u představitelů ČSSD nadále zněly spíše hlasy podporující spolupráci mezi Českou republikou a Ruskou federací, jednak z hlediska určité pragmatické nutnosti v současné ekonomické situaci, jednak v kontextu evropské orientace Ruska, kterou např. místopředseda ČSSD Lubomír Zaorálek dlouhodobě považuje za jedinou možnou alternativu pro RF.⁸ Vztahy ČR–Rusko jsou tak částí ČSSD nadále chápány v širším kontextu vztahů Rusko–EU, který není z tohoto pohledu alternativou Ruska, ale naopak kontextem i pro rozvoj česko-ruských vztahů.

Téma Ruska má ovšem potenciál rozdělovat i pravicové strany vládní koalice. Příkladem mohla být reakce na průběh parlamentních voleb. Z řad vládní ODS zaznívala spíše opatrná kritika připouštějící neadekvátnost zásahů proti demonstrujícím a nutnost je vyšetřit,⁹ ale i zdůraznění, že se jedná především o vnitřní záležitost Ruska.¹⁰ Podobně se vyjádřil také prezident Václav Klaus, čehož si povšiml i ruský tisk, který Klausova slova pronesená během Medveděvovy návštěvy v Praze (jenž byla nota bene první zahraniční návštěvou ruského prezidenta po parlamentních volbách) komentoval jako projevy „*maximálního taktu a diplomacie*“.¹¹ Oba prezidenti se tehdy v Praze více méně shodli na tom, že se nejedná o české, ale o ruské volby, a že zahraničním komentátorům na základě proběhnuvších událostí nepřísluší vynášet kategorické soudy o stavu ruského politického systému. Naopak ke kritice průběhu ruských voleb a zejména zásahu proti demonstrantům se připojil ministr zahraničních věcí a předseda TOP 09 Karel Schwarzenberg, který označoval zásahy jako nepřiměřené,¹² a krátce před svou smrtí i bývalý prezident Václav Havel. Jednalo se o zřejmě poslední rozhovor, který Havel za svého života médiím poskytl, konkrétně ruským novinám *Novaja Gazeta*. Havel v souvislosti se zatýkáním osob protestujících proti manipulaci s volebními lístky a obecně proti potlačování lidských práv v současném Rusku vyzval ruskou opozici, aby za práva občanů bojovala. Za největší hrozbu pro současné Rusko a jeho politický vývoj označil lhostejnost a apatii lidí, kteří by se podle něho měli neustále dožadovat dodržování svých práv a svobod.¹³ Toto prohlášení nijak nevybočuje z Havlova diskurzu Ruska, ke kterému patřil i velmi kritický pohled na současný politický režim v RF. Nepřekvapuje ani to, že se ke kritice přidal ministr Schwarzenberg, který je po smrti bývalého prezidenta mnohými považován za jeho názorového nástupce v řadě témat.

Kritika přílišného vměšování západních států a institucí do vývoje v Rusku (např. v souvislostech s rezolucemi, které během roku 2011 k politické situaci v RF vydal Evropský parlament) naopak často zaznívá od představitelů KSČM.¹⁴ KSČM je nadále jednoznačným obhájcem strategického partnerství mezi ČR a RF a silným kritikem politiky, která je vůči Rusku vyvíjena podle názoru představitelů KSČM především představiteli pravicových stran.¹⁵

Z hlediska vývoje politického diskurzu Ruska v roce 2011 lze tedy zdůraznit významný nárůst ekonomických témat, který souvisí s momentálním vývojem nejen v česko-ruských vztazích. Političtí představitelé se přitom neshodují, do jaké míry se má ČR vyjadřovat kriticky k vnitropolitické situaci v Rusku. Zatímco v ODS se ozývá kritika spíše opatrně a převažuje zdůraznění, že jde o vnitřní záležitost Ruska (s čímž se ztotožňuje i prezident Klaus), osobnosti blízké bývalému prezidentu Havlovi kritikou v této věci nešetří. Zajímavé je též, jak s odchodem Topolánkovy vlády a koncem kauzy radar jako kontroverzního tématu mizí i sekuritizační rozměr diskurzu Ruska, který byl v letech 2007–2009 částečně přítomen i u části ODS. Nyní je naopak ještě více než v minulosti zdůrazňována nezbytnost reagovat na krizovou situaci v Evropě snahou o větší spolupráci s někdejšími partnery na východě a mimo Evropu (nejen s Ruskem, ale i dalšími zeměmi BRIC(S), což v průběhu roku 2011 v projevech a článkách zdůrazňovali prezident Klaus i premiér Nečas). Krajní levice přesto vládní politiku kritizuje jako antiruskou, opačná kritika potom poukazuje na politiku vlády vůči EU a obává se, že odklon od EU rovná se zároveň příklonu k Rusku a otevření dveří ruským zájmům v našem prostoru. Tato kritika se objevovala především mezi osobnostmi stojícími mimo politické funkce, částečně ve vládních stranách (TOP 09), ale i v diskurzu opoziční ČSSD.

RUSKÁ DIMENZE ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Jak již bylo zmíněno, z diplomatického hlediska nejvýznamnější událost v česko-ruských vztazích se odehrála na konci roku 2011, kdy Prahu navštívil tehdejší prezident Medveděv. Vedle dohod týkajících se ekonomické spolupráce do budoucna, které budou podrobněji rozebrány v části věnované hospodářským a obchodním vztahům, byla tématem jednání prezidentů i dostavba JE Temelín, přičemž prezident Klaus označil ruskou nabídku za nejvýhodnější pro české firmy, protože podle něho nabízí nejvyšší podíl pro české subdodavatele. Ujistil zároveň ruského prezidenta, že vítěz tendru bude vybrán transparentně a skutečnost, že tématu dostavby Temelína je dáván neekonomický rozměr, označil za chybu. Šlo zřejmě o odpověď na určité obavy, jež se objevily už v roce 2010 i na stránkách ruského tisku, že v temelínském tendru bude hrát roli spíše politická nežli ekonomická dimenze.

Při návštěvě se hovořilo také o problémech eurozóny a nezaknula zcela ani otázka týkající se plánů USA, resp. NATO, na vytvoření systému protiraketové obrany. České republice byl v roce 2010 administrativou současného amerického prezidenta Obamy nabídnut jako náhrada za zrušený projekt radaru projekt střediska včasného varování.

Česká vláda tuto možnost nejprve přivítala, následně ji však přehodnotila.¹⁶ Od počátku bylo plánováno, že návštěva má mít i kulturní rozměr, ruský a český prezident totiž společně otevřeli v Císařské konírně Pražského hradu výstavu „Carský dvůr pod žezlem Romanovců“.¹⁷

Fakt, že Medveděvova první zahraniční návštěva od konání ruských parlamentních voleb probíhala také ve stínu této události, dokresloval potom protestní happening, který nedaleko Pražského hradu uspořádala organizace Člověk v tísni. Měl upozornit nejen na sporný průběh voleb, ale také na další problémy včetně porušování lidských práv, situace v Čečensku apod.¹⁸

Rok 2011 byl v česko-ruských diplomatických vztazích bohužel i rokem, v němž poměrně často mezi oběma stranami putovaly kondolence a vyjádření soustrasti. Hned na počátku roku se jednalo o již zmíněný útok na letišti Domodědovo, který čeští představitelé (premiér Nečas, prezident Klaus i ministr Schwarzenberg) označili za zavrženíhodný a zdůraznili, že ČR jej podobně jako další projevy terorismu důrazně odmítá.¹⁹ V září 2011 potom premiér Nečas zasílal svému protějšku Putinovi kondolenční telegram znovu, tentokrát v souvislosti s nehodou letadla, při níž zahynuli členové ruského hokejového klubu Lokomotiv Jaroslavl, včetně tří českých hokejistů.²⁰

Naopak poněkud hořkou příchut' měla z českého pohledu ruská reakce na událost, která se odehrála v samém závěru roku 2011 v ČR. 18. prosince zemřel bývalý prezident V. Havel. Na událost reagovala řada veřejně činných osobností z celého světa, přičemž v Rusku to byly především osobnosti spjaté se současnou opozicí a s lidskoprávní tematikou (např. předseda strany Jabloko a někdejší neúspěšný kandidát na ruského prezidenta Grigorij Javlinskij).²¹ Havlova pohřbu se zúčastnil za ruskou stranu další ze zakladatelů této strany zastávající v té době funkci ombudsmana, Vladimir Lukin. Česká média si ovšem všimla též toho, že na rozdíl od světových státníků, např. amerického či francouzského prezidenta, z Ruska přišla oficiální kondolence pouze prostřednictvím velvyslanectví v Praze. Tato skutečnost neunikla ani ruským médiím, v nichž se objevily jak názory upozorňující, že Havel během svého života „s výjimkou disidentů“ velké sympatie k Rusku neprojevoval (např. vyjádření bývalého šéfa kremelské administrativy Alexandra Vološina nebo publicisty Maxima Sokolova), tak i kritika oficiálního mlčení ze strany prezidenta či premiéra.²² Mohlo jít o určitou odpověď na kritiku vůči současnému režimu, ve které Havel pokračoval až do své smrti, jak bylo zmíněno i v souvislosti s rozhovorem pro list *Novaja Gazeta*.

V oblasti politicko-bezpečnostní se postoje ČR a Ruska v průběhu roku 2011 rozcházel ohledně událostí probíhajících v arabském světě, především v Libyi. Zatímco ČR slovy ministra Schwarzenberga přímo podpořila jako členský stát NATO možné zapojení Aliance do operace, Rusko spolu s Čínou kritizovalo vojenskou intervenci mezinárodních sil a opakovaně vyzývalo k ukončení operace. Jak Rusko, tak Čína přitom *de facto* umožnily RB OSN v březnu 2011 přijetí rezoluce týkající se Libye tím, že její text nevetovaly, ale pouze se zdržely hlasování.²³ Tento postoj ruské a čínské diplomacie následně ministr Schwarzenberg v pořadu ČT *Otázky Václava Moravce* (20. 3. 2011) kritizoval jako pokrytecký.²⁴ Nelze ovšem říci, že by to podstatněji ovlivnilo česko-ruské vztahy, kterým v roce 2011 dominovala jiná témata, především ekonomicko-politického charakteru.

Takovým tématem je již několikrát zmíněná dostavba JE Temelín, jež byla v roce 2011 námětem řady mediálních výstupů zabývajících se nejen politickou či ekonomickou, ale také technickou dimenzí problému. Objevily se ovšem i zprávy zpochybňující budoucnost dostavby nových reaktorů. Dalším důležitým počinem byl již zmíněný podpis Deklarace o partnerství v zájmu modernizace. Na 7. zasedání mezivládní komise bylo schváleno vypracování seznamu česko-ruských projektů, které mají být v jejím rámci realizovány, přičemž jejich celková hodnota má dosahovat 3 mld. EUR. Seznam má být navíc pravidelně doplňován o nové společné projekty.²⁵ Ministr průmyslu a obchodu Martin Kocourek u příležitosti jednání s místopředsedou ruské vlády Alexandrem Žukovem zdůraznil, že Rusko patří mezi nejvýznamnější obchodní partnery ČR. Obchodní výměna totiž po určitém útlumu, který nastal především okolo roku 2009 vlivem krize, začala v letech 2010–2011 opět růst.²⁶

Ačkoli se tedy zdá, že ekonomika až na několik výjimek dominovala agendě česko-ruských vztahů v roce 2011, prostor patřil i jiným tématům (zejména ke konci roku, kdy se do ohniska pozornosti dostala vnitropolitická situace v RF). Zmíněná lidskoprávní tematika nebyla přítomna pouze v souvislosti s ruskými volbami. V květnu 2011 např. ministr Schwarzenberg navštívil v Moskvě konferenci uspořádanou u příležitosti nedožitých 90. narozenin akademika Andreje Sacharova, které se zúčastnili právě představitelé ruské opozice, nevládních organizací, včetně těch zabývajících se lidskými právy, či novinářů. Ministr se osobně setkal např. s někdejší místopředsedou ruské vlády a představitelem liberální opozice Borisem Němcovem.²⁷ V březnu 2011 také navštívil Moskvu první náměstek ministra Jiří Schneider, který se zde setkal nejen se svým protějškem Vladimírem Titovem (v rámci pravidelných konzultací), ale také se zástupci lidskoprávní organizace Memorial.²⁸ Jmenovat lze i neoficiální akce. Například na zdech pražských Letenských sadů se na podzim 2011 uskutečnila výstava ruské umělecké skupiny Vojna, která proslula v Rusku některými provokativními uměleckými performancemi, za něž jsou členové skupiny pronásledováni ruskými úřady a policejními složkami.²⁹

V neposlední řadě je třeba zmínit situaci Rusů v České republice. Podle údajů Ministerstva vnitra ČR tvořili občané Ruské federace v roce 2011 spolu s občany Slovenska a Ukrajiny nejpočetnější skupiny cizinců mezi přistěhovanými do ČR.³⁰ Možnosti cizinců z neunijních zemí (včetně Ruska) získat zaměstnání v ČR se přitom od ledna 2011 opět rozšířily, a to zavedením tzv. modrých karet vztahujících se na vysoce kvalifikované cizince.³¹

Hospodářské a obchodní vztahy

Rusko bylo v roce 2011 šestým nejvýznamnějším obchodním partnerem ČR, který se na celkovém obchodní obratu podílel cca 4 %. Vzájemný obchodní obrat přitom za rok 2011 dosáhl objemu 13,3 mld. USD, což znamenalo zvýšení oproti roku 2010 o téměř 30 %. Dovoz z Ruska sice i nadále dlouhodobě převyšuje český vývoz, údaje za období leden–říjen 2011 přesto ukazují zvýšení importu oproti roku 2010 o téměř 50 %, jak postupně odeznívají projevy ekonomické krize v Rusku. Zároveň je však také třeba říci, že za stejné období došlo ke zvýšení dovozu z RF do ČR o téměř 20 %.³² Česká republika do Ruska vyváží především strojírenské výrobky a zařízení, důležitá a in-

tenzivní je spolupráce v energetickém průmyslu (v poslední době především v oblasti energeticky úsporných zdrojů výroby elektřiny apod.) a dále tradičně v oblasti automobilového průmyslu a jiných dopravních prostředků. Rusko z ČR dováží také některé tradiční výrobky (pivo, porcelán, šperky a obecně spotřební zboží). Na dovozu z RF do ČR se pochopitelně nejvyšší měrou podílejí paliva jako ropa a zemní plyn.³³ Rusko je také třetím největším dovozcem černého uhlí do ČR (po Polsku a USA).

Ruská ekonomika v roce 2011 rostla podobným tempem jako v roce 2010, HDP meziročně vzrostl o více než 4 %, čímž se Rusko za rok 2011 zařadilo na třetí místo na světě po Číně a Indii. V RF tedy po krizových letech 2008 a 2009 došlo k obnově růstu, i když nikoli v takovém měřítku jak bylo původně prognózováno. Rekordně nízké úrovně 6,1 % dosáhl i meziroční růst inflace.³⁴ Nadále však platí, že ruská ekonomika bude potřebovat další restrukturalizaci, jež by vedla k vyšší diverzifikaci. Problémem také zůstává vysoká míra korupce a nízká efektivita projevující se v některých odvětvích, včetně energetiky. Snahy o „modernizaci“ ruské ekonomiky byly ostatně mottem bývalého prezidenta Medveděva.

Za účelem modernizace byla uzavřena i řada obchodních kontraktů, jež jsou vyvíjeny v souvislosti s návštěvou ruského prezidenta. Jde např. o Dohodu o spolupráci mezi Hospodářskou komorou ČR a Obchodně průmyslovou komorou RF, která se má týkat vzájemné podpory v oblasti modernizace a inovací. Další zajímavé dohody se týkají železniční infrastruktury a energetiky. Za nejdůležitější lze označit tu o stavbě širokorozchodné železniční trati Obskaja–Salechard–Nadym na Urale, která má představovat jeden z největších zahraničních kontraktů pro české firmy za několik posledních let. Začátek stavby je plánován na rok 2012, dokončena má být v roce 2015. Zmínit je třeba i Protokol o provedení změn v Dohodě mezi vládou České republiky a vládou Ruské federace o organizaci oprav vrtulníků typu Mi a jejich modernizaci na území ČR. K opravám vrtulníků může docházet na českém území nejen pro potřeby české armády, ale i ozbrojených sil dalších zemí.

Zajímavá je také dohoda mezi českou společností Alta Invest a ruským producentem jaderného paliva, firmou Tvel, dodávající i na český trh, o vzniku nové firmy Alvel, která má mít sídlo v ČR a poskytovat služby související s dodávkami palivových článků na evropský trh. Tvel si tímto krokem evidentně otevírá další příležitosti na nových trzích v Evropě. V této souvislosti nelze nezpomenout na někdejší plány týkající se přímo vybudování podniku na výrobu jaderného paliva na území ČR. Další uzavřené dohody se týkají např. výstavby paroplynových elektráren.³⁵

Zdá se tedy, že některým českým společnostem přibudou na ruském trhu příležitosti. Během roku 2011 byly přitom uzavřeny i některé další dohody počítající s angažmá českých firem v ruských regionech, popř. pokračovaly již rozběhnuté projekty např. v oblasti strojírenství (ve Sverdlovské³⁶ či Saratovské oblasti³⁷) anebo farmaceutiky (spuštění první etapy závodu Raforma v Lipecké oblasti, na jehož stavbě se jako generální dodavatel podílela česká firma Unistav).³⁸ Kontrakty v Rusku mají také některé sklářské společnosti a výrobci dopravních prostředků. Regionální spolupráce existuje v posledních dvou letech také mezi Českou republikou a Tatarstánem. V dubnu 2011 oblast navštívil ministr průmyslu a obchodu ČR M. Kocourek a v září

2011 se uskutečnilo vůbec první zasedání Společné pracovní skupiny pro koordinaci obchodně ekonomické spolupráce mezi ČR a Tatarstánem, který patří mezi ekonomicky nejsilnější regiony Ruské federace.³⁹

Ekonomická spolupráce s Ruskem však nejsou jen příležitosti pro český export a české investice, ale také zájem ruských investorů o akvizice a zakázky v ČR. Podle informací serveru *BusinessInfo.cz* jsou právě ruští vlastníci nejčastějším zahraničním majitelem společností v ČR. V roce 2011 u nás vlastnili téměř 17 000 společností a předstihli tak i investory německé. Z nejvýznamnějších společností je to např. plynárenská dodavatelská společnost Vemex, největší soukromá ruská ropná společnost Lukoil zde vlastní síť čerpacích stanic a již v roce 2011 projevovala zájem rozšířit své vlastnictví i o síť rakouské OMV, která zvažovala odchod z ČR z důvodu plánů expanze na trhu se zemním plynem.⁴⁰ Ruský kapitál ale ovládá např. i vítkovické železářny, banku Volksbank a velké množství stavebních firem. Na rostoucí vliv Ruska na českou ekonomiku v té souvislosti kontinuálně upozorňuje i BIS, jejíž experty znepokojuje malá transparentnost ruského podnikání a sílící přítomnost v oblastech, jako je energetika.⁴¹

V březnu 2011 se v médiích poprvé objevily také zprávy o tom, že italská energetická firma ENI jedná o prodeji svého třetinového podílu ve společnosti Česká rafinérská s ruským Gazpromem.⁴² Případ tak spolu s temelínským tendrem opět otevřel debatu, zda jsou ruští investoři se zájmem o české privatizační projekty vítanými aktéry, anebo v tomto případě stále hrají úlohu i bezpečnostně-strategická hlediska. Právě v energetické oblasti přítom ruské firmy dávají najevo, že jejich ambice v celoevropském měřítku nekončí u obchodu se surovinami, ale stále větší zájem mají také o oblast produkce a obchodování s energetickými produkty, včetně elektřiny. Střední Evropa ruským investičním zájmům nezdírkou slouží jako určité „předpolí“ pro angažmá na (stále) atraktivních trzích v západní Evropě. Bez významu z hlediska ČR proto není ani podpis předběžné dohody ve formě memoranda o porozumění mezi německým energetickým koncernem RWE, který je důležitým hráčem na českém trhu s plynem a elektřinou, a ruským Gazpromem v červenci 2011 o strategickém partnerství v oblasti elektřiny v Evropě.⁴³

Ruští investoři mají zájem také o nemovitosti v České republice. Podle odhadů ročně v ČR nakoupí nemovitosti 2–4 tisíce ruských občanů, do ČR směřuje 5–7 % ruské poptávky po zahraničních nemovitostech. Z lokalit jsou nejoblíbenější Praha a Karlovy Vary;⁴⁴ narazit lze ovšem i na negativní symboly ruských investic, např. pokud jde o některé stavební aktivity ruských investorů v Karlovarském kraji.

Důležitým faktorem nejen z hlediska obchodních vztahů mezi Ruskem a Českou republikou je (a bude) vstup Ruska do WTO. Českému exportu do Ruska může v té souvislosti pomoci např. snížení celních sazeb u některých zpracovaných zemědělských a potravinářských produktů či přijetí mezinárodních pravidel ve veterinární a fytosanitární oblasti ze strany Ruska, což by mělo zabránit např. v přijímání jednostranných či nedostatečně zdůvodněných opatření týkajících se dovozu. V roce 2011 např. Rusko přistoupilo k zákazu dovozu veškeré zeleniny ze všech členských států EU včetně ČR po vypuknutí nákazy způsobené bakterií *E.coli*, která byla zpo-

částku přičítána právě zelenině pocházející z některých členských států EU.⁴⁵ Vstup Ruska do WTO byl podmíněn také snížením či v některých případech i úplným zrušením dovozního cla na automobilové komponenty, což je důležité jak pro zahraniční dodavatele, tak pro výrobce, kteří svá auta přímo na území Ruska vyrábějí (včetně firmy Škoda).⁴⁶ Z ruské strany se navíc začaly ozývat i hlasy požadující vstup Ruské federace do celní unie s EU.⁴⁷ To by však z ruské strany vyžadovalo značné přizpůsobení v řadě sektorů.

RUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Navzdory poměrně neklidné vnitropolitické situaci v ČR pokračovala v průběhu roku 2011 činnost koaliční vlády Petra Nečase, která vzešla z voleb v roce 2010. Personální obměny se podstatněji nedotkly resortů, které obvykle hrají klíčovou roli v česko-ruských vztazích, s výjimkou MPO, kde však k odstoupení ministra Kocourka došlo až v samém závěru roku 2011. Kontinuitu ve vládní politice vůči Rusku doprovázel zvýšený důraz na ekonomická témata a aktivita MPO v této oblasti, což souviselo s přípravou nových dohod a snahami posílit ekonomicko-obchodní vztahy na trzích mimo EU.

Vzhledem k návštěvě ruského prezidenta v ČR nelze vedle aktivit MZV a MPO v oblasti diplomacie opomenout ani aktivity premiéra a samozřejmě prezidenta. Premiér Nečas se již v únoru 2011 u příležitosti své účasti na mnichovské bezpečnostní konferenci sešel s místopředsedou ruské vlády Sergejem Ivanovem. Zajímavé bylo, že hlavním tématem jejich jednání byly nejen ryze bezpečnostní otázky (např. český podíl na výcviku zahraničních pilotů, který probíhá na ruských vrtulnicích), ale také energetika, včetně energetiky jaderné.⁴⁸ V listopadu 2011 u příležitosti jeho návštěvy v ČR jednal premiér Nečas také s místopředsedou ruské vlády A. Žukovem⁴⁹ a během Medveděvy proslincové návštěvy i s ruským prezidentem.⁵⁰

Prezident V. Klaus svoji aktivní roli v zahraniční politice ve vztahu k Rusku již v minulosti několikrát podtrhl rétorikou zdůrazňující ekonomický význam vztahů a varující před demonizací Ruska v politicko-bezpečnostní oblasti. V roce 2011 byly na rozdíl od předchozích let prezidentovy aktivity směrem k Rusku (ve smyslu přímých návštěv či vyjádření pro média) méně četné. Důvodem je zřejmě i to, že na konci roku 2011 mělo přijít určité vyvrcholení Klausových snah v druhém funkčním období o posun česko-ruských vztahů do jiné kvalitativní roviny (zejména v ekonomické oblasti), tedy delší dobu připravovaná návštěva prezidenta Medveděva. Prezident Klaus se přesto v průběhu roku 2011 setkal i s některými dalšími reprezentanty ruské politiky (např. v listopadu s místopředsedou ruské vlády Žukovem). K dění v Rusku se prezident vyjadřoval spíše méně často, z ekonomického hlediska to byl více perspektivní vývoj v zemích skupiny BRIC(S) jako takové, který vyzdvihoval⁵¹ v kontextu možností pro uplatnění komparativních výhod českých firem a českého exportu na těchto trzích.⁵²

Ministerstvo zahraničních věcí ČR v průběhu roku 2011 (podobně jako v letech předchozích) nevyvíjelo ve vztahu k Rusku aktivity pouze prostřednictvím návštěv a setkání ministra či jeho náměstků, ale také prostřednictvím stanovisek a prohlášení. Česká republika se jimi oficiálně vyjadřovala např. i k ratifikaci nové smlouvy START ruským parlamentem.⁵³ Prohlášením z října 2011 potom ČR ocenila diplomatické úsilí Švýcarska, jež bylo důležitým prostředníkem při sjednání dohody mezi Ruskou federací a Gruzii. Tato dohoda fakticky odblokovala ruský vstup do WTO.⁵⁴

V případě Ministerstva obrany ČR a Armády ČR byla agenda týkající se Ruska v průběhu roku 2011 vesměs řešena především v rámci schůzek ministrů obrany NATO a Vojenského výboru NATO.⁵⁵ Z aktivit dalších vládních resortů lze za rok 2011 zmínit ještě únorovou návštěvu ministra kultury Jiřího Bessera v Moskvě, který zde jednal se svým ruským protějškem o programu kulturní spolupráce ČR a Ruskem na období 2012–2014 a také o připravované pražské výstavě kremelských sbírek.⁵⁶

V zahraniční agendě nelze opomenout ani Parlament ČR, ať již se jedná o zahraniční návštěvy, konference či individuální aktivity některých členů. V lednu 2011 se v Senátu představil nový velvyslanec Ruské federace Sergej Kiseljov a na počátku února přijal předseda Senátu Milan Štěch také místopředsedu Státní dumy Alexandra Babakova. Vzhledem k událostem (teroristický útok na letiště Domodědovo) spolu oba zástupci jednali především o bezpečnosti v Evropě, situaci v Rusku a boji proti terorismu, ale také o ekonomické situaci v kontextu hospodářské krize.⁵⁷ V Senátu se také v květnu 2011 uskutečnila konference s názvem Perspektivy spolupráce EU s Ruskou federací, též za účasti velvyslance Kiseljova.⁵⁸ Z aktivit členů parlamentu lze zmínit např. převzetí záštítu nad akcí Bussines den Ruské federace v rámci brněnského strojírenského veletrhu místopředsedou Senátu Přemyslem Sobotkou⁵⁹ nebo účast některých členů českého parlamentu v monitorovací misi Rady Evropy, která měla v RF působit u příležitosti parlamentních voleb.

V případě hospodářských vztahů je třeba brát v úvahu nejen aktivity MPO, ale i dalších aktérů. Důležitým je již tradičně Komora pro hospodářské styky se zeměmi SNS (organizace takových akcí, jako je již zmiňovaný Den Ruské federace na brněnském mezinárodním strojírenském veletrhu)⁶⁰ a agentura CzechTrade, která v rámci podpory propagace českých firem financuje např. jejich účast na výstavách (např. moskevská výstava Zdravoochránění⁶¹ či veletrh Metal-Expo, kde agentura spolupracovala také s Hospodářskou komorou ČR⁶²). Další agenturou aktivně činnou v oblasti propagace českých firem na ruském trhu je CzechTourism. Ta v roce 2011 podpořila např. účast českých firem z oblasti lázeňství, hotelnictví a turistiky a zástupců Jihomoravského a Karlovarského kraje na jednom z největších ruských veletrhů INWETEX – CIS, který se uskutečnil v říjnu v Sankt Petěrburgu.⁶³

Zapomínat nelze ani na aktivity Českého centra a Českého domu v Moskvě, jako jsou doprovodné akce doprovázející účast českých firem na veletrzích v Rusku. Především České centrum je také důležitým aktérem v kulturních vztazích (v roce 2011 např. pořádalo výstavu věnovanou literatuře spojené s působením československých legií v Rusku či výstavu Praha v objektivu tajné policie, která se ve spolupráci s hnutím Memorial uskutečnila na několika místech v RF).⁶⁴

ČESKÁ ZAHRAJNIČNÍ POLITIKA VŮČI RUSKU VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Z hlediska kvantitativní analýzy česká média v průběhu roku 2011 nejčastěji zmiňovala Rusko a téma česko-ruských vztahů v ekonomických souvislostech, méně často potom v souvislostech s bezpečností a se vztahy politickými, přičemž frekvence reflektování politických událostí v Rusku narůstala s blížícím se koncem roku 2011 a nejčastější byla v prosinci, což je logické vzhledem k událostem týkajících se parlamentních voleb. Právě v prosinci, kdy se uskutečnily nejen volby, ale i návštěva prezidenta Medveděva v Praze, bylo možné zaznamenat nejčastější výskyt mediálních výstupů týkajících se Ruska i česko-ruských vztahů. Dalšími měsíci, v nichž česká média častěji než obvykle referovala o Rusku, byly červen (mj. v souvislosti s jednáním mezi Ruskou federací a NATO o osudu projektu protiraketové obrany) a leden, kdy teroristé záutočili na moskevské letiště.

Nejfrekventovaněji se téma Ruska objevovalo dle očekávání v celostátním tisku a opět zde platilo, že v průběhu roku to bylo nejvíce v souvislostech ekonomických, těsně v závěsu za ekonomikou byla tematika bezpečnosti, ovšem včetně bezpečnosti energetické. V prosinci potom politická a bezpečnostní témata spjatá s Ruskem ekonomickou rovínou vztahů v českých médiích vytlačila. Za zaznamenání stojí, že televize, která poměrně detailně pokrývala především takové události, jako byla návštěva ruského prezidenta (především kanál ČT24), se v celkovém kontextu roku 2011 věnovala tématu Ruska relativně méně často než rozhlas, kde bylo toto téma reflektováno v diskusích věnovaných především ekonomickým tématům. Televize naopak častěji v souvislosti s Ruskem reflektovala tematiku bezpečnostní, zatímco české časopisy se ve svých analýzách věnovaly především ekonomické a politické dimenzi česko-ruských vztahů. Rusko a česko-ruské vztahy byly zmiňovány také v souvislosti s některými mezinárodními organizacemi. Nejčastěji to byla Evropská unie zmiňovaná především v politických a méně často v bezpečnostních a ekonomických souvislostech a NATO, které přirozeně figurovalo především v souvislosti s bezpečnostní tematikou.

Z obsahového hlediska značná pozornost, jak již bylo zmíněno, byla věnována návštěvě prezidenta Medveděva a také vnitropolitickým událostem v souvislosti s parlamentními volbami a možným oslabením pozice prezidentského kandidáta Putina v souvislosti s výsledky hnutí Jednotné Rusko. Tomuto tématu se věnovala i televize, např. pořad Hyde park (ČT24) v prosinci 2011.⁶⁵

Dalším frekventovaným tématem byla dostavba Temelína. Věnoval se jí např. rozhovor s českým velvyslancem v Moskvě Petrem Kolářem (ČT24)⁶⁶ či s velvyslancem ČR pro otázky energetické bezpečnosti Václavem Bartuškou, kde zazněla také slova šéfa ruského koncernu Rosatom Sergeje Kirijenka (ČRo 6).⁶⁷ Temelín byl i námětem řady dalších televizních a rozhlasových debat se zástupci MPO, průmyslu, podnikatelů či s odborníky v oblasti jaderné energetiky stejně jako článků a komentářů v denících i týdenících (*Hospodářské noviny*, *Lidové noviny*, *Právo*, *Euro* atd.)

Téma Ruska se v českých médiích objevovalo také v souvislosti s projevy hospodářské krize, s jejím vlivem na ekonomický vývoj ve světě, v souvislosti se vstu-

pem Ruské federace do WTO a s možnými příležitostmi pro českou ekonomiku. Například *Haló noviny* v několika komentářích vyzdvihovaly význam Ruska pro české hospodářství a kritizovaly v tomto směru antiruskou politiku MZV jakožto poškozující české ekonomické zájmy.⁶⁸ Zajímavého, byť znepokojivého fenoménu poslední doby v podobě spojení rozvíjejícího se kapitalismu s nedemokratickými politickými režimy si na druhé straně povšiml v souvislosti s Ruskem, ale i Čínou Petr Robejšek v *Mladé frontě Dnes*.⁶⁹

V bezpečnostní oblasti bylo Rusko v českých médiích zmiňováno např. v souvislosti s jeho postojem k situaci v Libyi anebo se vztahy Rusko-NATO, kde sporný bod stále představuje systém protiraketové obrany.⁷⁰ Po úmrtí V. Havla potom byly v českých médiích zmiňovány nejen (ne)reakce ruské strany, ale také Havlovy postoje k různým tématům mezinárodní politiky včetně Ruska.⁷¹

ZÁVĚR

V souvislosti s ekonomickými problémy, s nimiž se v posledních letech potýká EU, a obavami z dopadů recese na Českou republiku rostl v průběhu roku 2011 význam ekonomických vztahů, který byl zdůrazňován řadou představitelů exekutivy (tradičně prezident, ale výrazněji než v roce 2010 také premiér či zástupci MPO) i zástupci byznysu. V souvislosti s česko-ruskými obchodními vztahy se do budoucna hovoří ještě o nárůstu jejich významu v kontextu celosvětového ekonomického vývoje, za cíl je považováno odvrácení pasivní obchodní bilance. Tomuto trendu nahrává nejen reálný ruský ekonomický vývoj, který především díky růstu cen energetických surovin (ale nejen proto) v průběhu let 2010 a 2011 ukázal, že se Rusko vzpamatovává z krize, jež se nevyhnula ani jemu. Nahrávají mu v pozitivním smyslu také události typu dokončení přístupového procesu do WTO a nově uzavřené kontrakty mezi ruskými a českými ekonomickými subjekty.

Zdá se, že ekonomika a perspektivy těchto vztahů vytlačují většinu jiných témat. Přesto zcela nemizí bezpečnostní dimenze, která zůstává přítomna u některých témat týkajících se ruských investic v ČR, jako je dostavba JE Temelín, jež bude důležitým a prozatím otevřeným tématem i nadále. Postup, při němž jsou vedle ekonomické a technické dimenze této problematiky akcentovány také aspekty politické, je přítom i předmětem kritiky (např. ze strany prezidenta, ale i některých představitelů průmyslových kruhů). Přesto nelze přehlédnout skutečnost, že podíl ruských investic v ČR poměrně významně roste, což není obecně známá skutečnost.

V souvislosti s vnitropolitickou situací v Rusku obklopující volby se do popředí dostala i tato otázka, která ale politický diskurz v ČR stále rozděluje. Nejedná se jen o pravo-levou dichotomii či o rozdělení vládní politika versus opozice (např. striktní kritika vměšování se do vnitřních záležitostí Ruska ze strany opoziční KSČM a její přetrvávající kritika vládní politiky vůči Rusku). Téma vývoje ruského politického režimu, dodržování lidských práv a další podobné otázky rozdělují i představitele exekutivy (kritika ministra zahraničních věcí versus postoj prezidenta zdůrazňující, že se jedná o záležitost vnitřní politiky Ruska).

Nová koncepce zahraniční politiky ČR, kterou vydalo MZV, akcentuje ekonomický význam vztahů a další perspektivy spolupráce (boj proti terorismu apod.), zdůrazňuje však, že Česká republika je především členem NATO a EU. Stejně tak nemizí téma podpory lidských práv a ruské občanské společnosti. V rámci dialogu Ruská federace–NATO, k jehož podpoře se ČR hlásí, přitom zůstávalo i v průběhu roku 2011 kontroverzním téma systému protiraketové obrany, které v česko-ruských vztazích jako takových ztratilo na někdejší důležitosti. Problematické ale může být i téma dalšího rozšiřování Aliance. Dialog Ruská federace–EU naproti tomu od roku 2010 doznal renesanci v podobě Partnerství pro modernizaci obsahující i možnosti pro česko-ruské ekonomické vztahy. V té souvislosti může působit paradoxně, že v českém veřejném diskurzu v poslední době zaznívá kritika vládní politiky v rámci EU jakožto politiky, která Českou republiku izoluje od jádra Unie a současně ji připoutává ekonomicky více k Rusku.

Je otázkou, jakým způsobem do budoucna ovlivní politický diskurz Ruska v ČR odchod silných osobností, které byly a jsou výraznými představiteli různých pólů tohoto diskurzu: Na jedné straně je to smrt bývalého prezidenta Havla, neustále zdůrazňujícího ostražitost vůči nedemokratickému charakteru ruského politického režimu a varujícího před přehnanou otevřeností vůči ekonomické spolupráci. Ke konci se blíží ale také funkční období prezidenta Klause, zdůrazňujícího kontinuálně spíše ekonomickou stránku vzájemných vztahů a odmítajícího politizaci a sekuritizaci těchto témat. Je otázkou, zda do tohoto diskurzu podstatnějším způsobem zasáhne kampaň předcházející nově zavedené přímé volbě prezidenta. Z ústavněprávního hlediska je vlastně paradoxem, že by jedním z klíčových tvůrců diskurzu v oblasti zahraničněpolitického tématu měl být český prezident (vzhledem k ústavním kompetencím v této oblasti). Česká republika však za dobu své existence poznala spíše jen situaci, kdy tomu tak bylo, a to vzhledem k osobnostem obou prezidentů, Havla i Klause, a jejich angažmá v těchto otázkách.

Poznámky

- ¹ Viz např. *Rusko – Putin oslabuje*. Hyde park, ČT24, 6. 12. 2011.
- ² Shevtsova, Lilia (2005): *Putin's Russia*. Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, s. 324.
- ³ *Medveděv „přivezl“ miliardy eur pro české firmy*. Podnikatel.cz, 8. 12. 2011. On-line: www.podnikatel.cz/clanky/medvedev-privezl-desitky-miliard-pro-ceske-firmy.
- ⁴ *Vláda ČR: Ruský prezident jednal s českým premiérem o ekonomických tématech*, 8. 12. 2011. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/rusky-prezident-jednal-s-ceskym-premierem-o-ekonomickych-tematech--90320.
- ⁵ Viz např. vyjádření premiéra Nečase během tiskové konference u příležitosti návštěvy gruzinského premiéra Niky Gilauriho. *Vláda ČR: Tisková konference po jednání předsedy vlády Petra Nečase a předsedy vlády Gruzie Niky Gilauriho*, 28. 11. 2011. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-konference/tiskova-konference-po-jednani-predsedy-vlady-petra-necase-a-predsedy-vlady-gruzie-niky-gilauriho--28--listopadu-2011-89905/.
- ⁶ Např. Mertlík, Pavel: *Česko na evropské periferii?* iHned.cz., 20. 10. 2011. On-line: dialog.ihned.cz/machacek-reakce/c1-53294740-cesko-na-evropske-periferii.

- ⁷ Viz např. rozhovor se stínovým ministrem financí za ČSSD Janem Mládkem v pořadu ČT24 Události, komentáře v prosinci 2011. Jan Zahradil: Události, komentáře, ČT24. Občanská demokratická strana, 12. 12. 2011. On-line: www.ods.cz/clanek/440-udalosti-komentare. Nebo článek předsedy ČSSD Bohuslava Sobotky: *Eurozóna a my*. Česká strana sociálně demokratická, 9. 12. 2011. On-line: www.cssd.cz/aktualne/blogy/eurozona-a-my/.
- ⁸ *Rusko musí být naším strategickým partnerem*. Haló noviny, 30. 8. 2011. On-line: www.halonoviny.cz/.
- ⁹ Viz slova premiéra Nečase při setkání s ruským prezidentem Medveděvem v Praze. Vláda ČR: *Ruský prezident jednal s českým premiérem o ekonomických tématech*, 8. 12. 2011. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/rusky-prezident-jednal-s-ceskym-premierem-o-ekonomickych-tematech--90320/.
- ¹⁰ Např. Zbyněk Stanjura: Fakta Barbory Tachecí, TV Prima. Regionální sdružení ODS Moravskoslezský kraj, 8. 12. 2011. On-line: www.ods.cz/region.moravskoslezsky/clanek/428-fakta-barbory-tacheci.
- ¹¹ Např. Кривякина, Е.: *Дмитрий Медведев: «Не может быть всегда тишь да гладь!»*, Комсомольская правда, 8. Декабря 2011. On-line: www.kp.ru/daily/25801.4/2782154/. Nebo Кузьмин, В.: *В рамках закона. Дмитрий Медведев считает, что у граждан должна быть возможность высказать свое мнение, но в цивилизованной форме*. Рождийская газета, 9. 12. 2011. On-line: www.rg.ru/2011/12/08/praga-site.html.
- ¹² *MfD: Schwarzenberg kritizoval parlamentní volby v Rusku*. České noviny, 8. 12. 2011. On-line: www.ceskenoviny.cz/domov/zpravy/mfd-schwarzenberg-kritizoval-parlamentni-volby-v-rusku/725697.
- ¹³ Soukup, Ondřej: *Havel vzkázal Rusům: Musíte neustále požadovat uznání a dodržování svých práv*. iHned.cz, 18. 12. 2011. On-line: zpravy.ihned.cz/c1-54233390-havel-vzkazal-rusum-musite-neustale-pozadovat-uznani-a-dodrzovani-svych-prav.
- ¹⁴ Například vystoupení poslance EP a místopředsedy ÚV KSČM Jiřího Maštálky na tiskové konferenci 18. 2. 2011: *Zvýšení DPH a otázka lidských práv z pohledu Bruselu*. KSČM: Tiskové konference KSČM. On-line: www.kscm.cz/stanoviska-tiskove-konference-projevy/tiskove-konference/54142/tk-18-unora-2011-zvyseni-dph-a-otazka-lidskych-prav-z-pohledu-bruselu?previev=archiv; nebo tisková zpráva KSČM: *Brusel jako „strašák“ na objednávku*. KSČM: Stanoviska / Tiskové zprávy KSČM, 12. 6. 2011. On-line: www.kscm.cz/stanoviska-tiskove-konference-projevy/stanoviska/56524/brusel-jako-strasak-na-objednavku?previev=archiv.
- ¹⁵ Srv. např. místopředsedkyně zahraničního výboru PS PČR za KSČM Kateřina Konečná na konferenci „Střední Evropa, EU a nové Rusko pořádané v roce 2011 v Poslanecké sněmovně. *Rusko musí být naším strategickým partnerem*. Haló noviny, 30. 8. 2011. On-line: www.halonoviny.cz/.
- ¹⁶ *Češi odmítli spolupráci s USA na štítu proti střelám*. Hospodářské noviny, 16. 6. 2011. On-line: hn.ihned.cz/c1-52098090-cesi-odmitli-spolupraci-s-usa-na-stitu-proti-strelam.
- ¹⁷ Viz *Prezident Medvěděv odletěl zpět do Ruska. Zůstávají miliardové kontrakty i výstava*. iHned.cz, 8. 12. 2011. On-line: zpravy.ihned.cz/c1-54110270-prezident-medvedev-odletel-zpet-do-ruska-zustavaji-miliardove-kontrakty-i-vystava.
- ¹⁸ *Medvěděv přivezl kontrakty za miliardy. Podívejte se na jeho první kroky v Praze*. iHned.cz, 7. 12. 2011. On-line: zpravy.ihned.cz/cesko/c1-54073050-medvedev-privezl-kontrakty-za-miliardy-podivejte-se-na-jeho-prvni-kroky-v-praze.
- ¹⁹ MZV ČR: *Prohlášení k teroristickému útoku na moskevském letišti Domodědovo*. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/prohlaseni_mzv_k_teroristickemu_utoku_na.html; Vláda ČR: *Předseda vlády ČR Petr Nečas kondoloval předsedovi vlády Ruské federace Vladimíru Putinovi*. Tiskové zprávy, 24. 1. 2011. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-zpravy/predseda-vlady-cr-petr-necas-kondoloval-predsedovi-vlady-ruske-federace-vladimiru-putinovi-80258/.
- ²⁰ *Vláda je připravená vyslat do ruské Jaroslavle speciál*. Zprávy.rozhlas.cz, 8. 9. 2011. On-line: www.rozhlas.cz/zpravy/spolecnost/_zprava/vlada-je-pripravena-vyslat-do-ruske-jaroslavle-special--945716.

- ²¹ *Osobnosti: Nic jiného než pravda a láska nemá v životě smysl.* iHned.cz, 18. 12. 2011. On-line: dialog.ihned.cz/c1-54232860-osobnosti-nic-jineho-nez-pravda-a-laska-nema-v-zivote-smysl.
- ²² Руденский, Н.: *Игра на унижение.* Грани.ру, 22. 12. 2011. On-line: grani.ru/opinion/rudensky/m.194358.html.
- ²³ *Tripolisem otráslý výbuchy. Z Kaddáfího rezidence stoupá dým.* iHned.cz., 20. 3. 2011. On-line: zpravy.ihned.cz/svet/c1-51271760-tripolisem-otrasly-vybuchy-z-kaddafiho-rezidence-stoupadym.
- ²⁴ TOP 09: *Schwarzenberg: Byl bych velice rád, kdyby ta akce probíhala pod dozorem NATO. Rozhovor s ministrem zahraničních věcí Karlem Schwarzenbergem,* 20. 3. 2011. On-line: www.top09.cz/co-delame/medialni-vystupy/schwarzenberg-byl-bych-velice-rad-kdyby-ta-akce-probihala-pod-dozaorem-nato-5426.html.
- ²⁵ MPO ČR: *Ministr Kocourek jednal s místopředsedou ruské vlády Žukovem,* 11. 11. 2011. On-line: www.mpo.cz/dokument92079.html.
- ²⁶ Tamtéž.
- ²⁷ MZV ČR: *Návštěva ministra Schwarzenberga v Moskvě.* On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/udalosti_a_temata/navsteva_ministra_schwarzenberga_v.html.
- ²⁸ MZV ČR: *Náměstek Schneider jednal v Rusku.* On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/udalosti_a_temata/x2011_03_28_jiri_schneider_jednal_v_rusku.html.
- ²⁹ *Vojna se pronásledování nebojí.* iHned.cz, 30. 11. 2011. On-line: m.ihned.cz/c1-54167220-zakazane-umeni.
- ³⁰ Český statistický úřad: *Pohyb obyvatelstva – I. až 4. čtvrtletí 2011,* 13. 3. 2012. On-line: www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby031312.doc.
- ³¹ *Chcete cizince? Vsaďte na modrou kartu.* Ekonom, 19. 5. 2011. On-line: ekonom.ihned.cz/c1-51877970-chcete-cizince-vsadte-na-modrou-kartu.
- ³² *Interaktivní exportní profil prioritních zemí: Ruská federace.* BusinessInfo.cz, 24. 7. 2012. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/interaktivni-exportni-profil-prioritnich-zemi-ruska-federace-19841.html#!&chapter=2.
- ³³ *České firmy se více zapojí do investičních projektů v Rusku.* BusinessInfo.cz, 9. 12. 2011. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/mpo-firmy-se-zapoji-do-projektu-v-rusku-446.html.
- ³⁴ *Stav ruské ekonomiky v roce 2011.* European Business Consortium. On-line: www.businessconsortium.cz/podnikani-rusko/stav-ruske-ekonomiky-v-roce-2011/.
- ³⁵ *Medvěděv „přivezl“ miliardy eur pro české firmy.* Podnikatel.cz, 8. 12. 2011. On-line: www.podnikatel.cz/clanky/medvedev-privezl-desitky-miliard-pro-ceske-firmy; *Byznysový rozměr návštěvy ruského prezidenta: podpis pod kontrakty za 54 miliard.* iHned.cz, 8. 12. 2011. On-line: m.ihned.cz/c1-54116910-byznysovy-rozmer-navstevy-ruskeho-prezidenta-podpis-pod-kontrakty-za-54-miliard.
- ³⁶ *EXPO 2020 – Světová výstava – Ruská federace se pokouší vyhrát účast a soustředit výstavní prostory nejen v Moskvě, ale i ve Sverdlovské oblasti.* BusinessInfo.cz, 14. 11. 2011. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/expo-2020-svetova-vystava-ruska-federace-se-15675.html.
- ³⁷ *Národní strojírenský klastř uzavřel dohodu o spolupráci s vládou Saratovské oblasti Ruské federace.* Vítkovice Machinery Group, 20. 6. 2011. On-line: www.vitkovice.cz/news/message/detail/id/513/lang/cs/site/9.
- ³⁸ *UNISTAV BRNO staví farmaceutický závod v Lipecké oblasti RF.* iRU.cz, 15. 6. 2011. On-line: www.irucz.ru/cz/zpravy/1/11400000000-ruska-federace/11400100000-centralni-fo/114001008000-lipecka-oblast/312-stavebnictvi/21189-unistav-brno-stavi-farmaceuticky-zavod/.
- ³⁹ *Poprvé se sešla skupina pro obchodní spolupráci ČR a Tatarstánu.* BusinessInfo.cz, 3. 10. 2011. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/skupina-pro-spolupraci-cr-a-tatarstanu-436.html.
- ⁴⁰ *OMV chce skončit v Česku na trhu čerpacích stanic.* Týden.cz, 30. 9. 2011. On-line: tyden.cz/rubriky/byznys/cesko/omv-chce-skoncit-v-cesku-na-trhu-cerpacich-panic_213536_diskuze.html.
- ⁴¹ *Každou čtvrtou firmu v Česku vlastní cizinci. Rusové hrají prim.* iHned.cz, 19. 10. 2011. On-line: byznys.ihned.cz/c1-53273000-kazdou-ctvrtou-firmu-v-cesku-vlastni-cizinci-rusove-hrají-prim.

- ⁴² *Kreml v Česku posílí. Eni prodá třetinu České rafinérské Gazpromu.* Lidovky.cz, 15. 3. 2011. On-line: byznys.lidovky.cz/kreml-v-cesku-posili-eni-proda-tretinu-ceske-rafinerske-gazpromu-phh-firmy-trhy.asp?c=A110315_111945_firmy-trhy_nev.
- ⁴³ *RWE a Gazprom budou partneři. Chtějí co nejvíce získat z německého odklonu od jádra.* iHned.cz, 14. 7. 2011. On-line: byznys.iHned.cz/zpravodajstvi-evropa/c1-52305130-rwe-a-gazprom-budou-partneri-chteji-co-nejvice-ziskat-z-nemeckeho-odklonu-od-jadra.
- ⁴⁴ *Ruští investoři Česku důvěřují.* Profit.cz, 27. 7. 2011. On-line: profit.tyden.cz/clanek/rusti-investori-cesku-duveruji/.
- ⁴⁵ *Rusko zakázalo dovoz zeleniny z EU. Bojí se bakterie E.coli.* Lidovky.cz, 2. 6. 2011. On-line: byznys.lidovky.cz/rusko-zakazalo-dovoz-zeleniny-z-eu-boji-se-bakterie-e-coli-p3e-firmy-trhy.asp?c=A110602_073002_firmy-trhy_ape.
- ⁴⁶ *Rusko: připravované změny dovozního cla na automobilové komponenty.* BusinessInfo.cz, 18. 11. 2011. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/rusko-pripravovane-zmeny-dovozniho-cla-na-15645.html.
- ⁴⁷ *Ukrajina a Rusko stojí o celní unii s EU.* EurActiv.cz, 19. 5. 2011. On-line: www.euractiv.cz/obchod-a-export0/clanek/ukrajina-a-rusko-stoji-o-celni-unii-s-eu-008784.
- ⁴⁸ *Vláda ČR: Petr Nečas: Společenské změny v Egyptě nesmí provázet násilí,* 5. 2. 2011. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/petr-necas-spolecenske-zmeny-v-egypte-nesmi-provazet-nasili-80737/.
- ⁴⁹ *Vláda ČR: Premiér Nečas ocenil rozvoj vzájemného obchodu s Ruskem,* 11. 11. 2011. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-necas-ocenil-rozvoj-vzajemneho-obchodu-s-ruskem-89262/.
- ⁵⁰ *Vláda ČR: Ruský prezident jednal s českým premiérem o ekonomických tématech,* 8. 12. 2011. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/rusky-prezident-jednal-s-ceskym-premierem-o-ekonomickych-tematech--90320/.
- ⁵¹ *Například v lednu 2011 při příležitosti konání vídeňského kongresu „Challenging Prospects“.* Klaus, Václav: *Je evropská unifikace (a záměrné oslabování států) řešením nebo spíše krokem ke stále se zvětšujícímu problému?*, 31. 1. 2011. On-line: www.klaus.cz/clanky/2760.
- ⁵² *Například Klaus, Václav: Dluhová krize je jen vršíčkem ledovce.* Právo, 27. 8. 2011. On-line: www.klaus.cz/clanky/2912; *Vystoupení prezidenta republiky v diskusním pořadu TV Prima – Partie,* 18. 12. 2011. On-line: www.klaus.cz/clanky/3010.
- ⁵³ *MZV ČR: Prohlášení Ministerstva zahraničních věcí ČR k ratifikaci nové smlouvy START Federálním shromážděním Ruské federace.* On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2011_01_26_prohlaseni_mzv_cr_k_ratifikaci_nove_smlouvy_start.html.
- ⁵⁴ *MZV ČR: Prohlášení MZV ke vstupu Ruské federace do WTO.* On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/prohlaseni_a_stanoviska/x2011_10_31_prohlaseni_mzv_ke_vstupu_ruske_federace_do_wto.html.
- ⁵⁵ *MO ČR: Generál Píček se zúčastnil Vojenského výboru NATO,* 27.1.2011. On-line: www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/general-picek-se-zucastnil-vojenskeho-vyboru-nato-51319; *MO ČR: Ministři obrany NATO jednali v Bruselu,* 9. 6. 2011. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ministri-obrany-nato-jednali-v-bruselu-56429/.
- ⁵⁶ *MK ČR: Jiří Besser po jednání v Moskvě: Úspěšná jednání budou mít brzy výrazný praktický dopad pro českou kulturu,* 19. 2. 2011. On-line: www.mkcr.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/jiri-besser-po-jednani-v-moskve:-uspesna-jednani-budou-mit-brzy-vyrazny-prakticky-dopad-pro-ceskou-kulturu-83066/.
- ⁵⁷ *Senát PČR: Předseda Senátu: Rozvoj občanské společnosti se nesmí zastavit v Rusku ani v České republice.* Tisková zpráva, 3. 2. 2011. On-line: www.senat.cz/zpravodajstvi/zprava.php?id=742.
- ⁵⁸ *Senát PČR: Přepis Konference „Perspektivy spolupráce EU s Ruskou federací“ ze dne 26. 5. 2011.* On-line: www.senat.cz/cinnost/konference_seminare/perspektivy_spoluprace_eu_s_rf/index.php?ke_dni=&O=8.

- ⁵⁹ *Sobotka (ODS): Rusko je víc než perspektivní obchodní partner.* Parlamentní listy, 5. 10. 2011. On-line: www.parlamentnilisty.cz/arena/politici-volicum/Sobotka-ODS-Rusko-je-vic-nez-perspektivni-obchodni-partner-210059.
- ⁶⁰ *Business den Ruské federace na MSV.* BusinessInfo.cz, 5. 10. 2011. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/rusko-je-inspirativni-zeme-437.html.
- ⁶¹ *Informace z výstavy Zdravoochránění v Rusku.* BusinessInfo.cz, 16. 12. 2011. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/rusko-zdravoochranieni-2011-vystava-448.html.
- ⁶² *Oficiální česká účast na moskevské výstavě Metaexpo.* BusinessInfo.cz, 29. 11. 2011. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/oficialni-ceska-ucast-na-moskevske-vystave-10072.html.
- ⁶³ *Informace z mezinárodního veletrhu INWETEX – CIS 2011 v Rusku.* BusinessInfo.cz, 21. 10. 2011. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/rusko-veletrh-inwetex-turisticky-ruch-440.html.
- ⁶⁴ *Чеуцкуї җеһһр/České centrum.* On-line: moscow.czechcentres.cz/.
- ⁶⁵ *Rusko – Putin oslabuje.* ČT24, Hyde park, 6. 12. 2011.
- ⁶⁶ *Rozhovor s velvyslancem Petrem Kolářem: Z Washingtonu do Moskvy.* ČT24, Interview, 7. 10. 2011.
- ⁶⁷ Interview s Václavem Bartuškou na téma dostavby Jaderné elektrárny Temelín. Český rozhlas 6, Studio Stop, 15. 12. 2011.
- ⁶⁸ Například *Rusko musí být naším strategickým partnerem.* Haló noviny, 30. 8. 2011. On-line: www.halonoviny.cz; Věrtelář, Václav: *Rozšíření hospodářských vztahů s Ruskem.* Haló noviny, 10. 12. 2011. On-line: www.halonoviny.cz/.
- ⁶⁹ Robejšek, Petr: *Second hand kapitalismus.* Mladá fronta Dnes, 18. 6. 2011. On-line: zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp.
- ⁷⁰ Například diskusní pořad ČRo 6 s hosty Zdeňkem Veliškem, Milanem Dvořákem a Adamem Černým *V Bruselu zasedali ministři obrany NATO.* Český rozhlas 6, Studio Stop, 13. 6. 2011; nebo reportáž *Rusko chce od NATO záruky.* ČT1, Události, 25. 5. 2011.
- ⁷¹ Například *Šest velkých detailů z politického dědictví VH podle redaktora Tomáše Němečka.* Lidové noviny, 23. 12. 2011. On-line: www.lidovky.cz/; Navara, Luděk: *Masaryk a Havel, mocnáři ducha.* Mladá fronta Dnes, 22. 12. 2011. On-line: zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp.